УДК 341.01

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2\(4\)-111-121](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-111-121)

Саракуца Марія Олександрівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та правосуддя, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, тел.: (095) 279-55-71, <https://orcid.org/0000-0001-6087-9692>

КОМПЕТЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА КОНТРОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРЛАМЕНТІВ ЗА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЄЮ

Анотація. У статті досліджено поняття та сутність компетенції Європейського Союзу, принципи наділення компетенцією, субсидіарності та пропорційності, що регулюють її здійснення. Зазначено, що для запобігання дефіциту демократії у ЄС було прийнято рішення щодо більшого залучення національних парламентів держав-членів до процесу прийняття рішень інститутами Європейського Союзу.

Проаналізовано нормативну базу, що регулює участь національних парламентів держав-членів у контролі за реалізацією компетенції ЄС, розглянуто «механізм раннього попередження» як найбільш дієвий засіб контролю з боку національних парламентів за дотриманням принципу субсидіарності інститутами ЄС, основні процедури зазначеного контролю («жовті та помаранчеві картки») та його можливі наслідки. Акцентовано увагу на перевагах та недоліках цього механізму.

Окрім цього, в статті висвітлені інші форми впливу національних парламентів держав-членів на діяльність інститутів ЄС, такі як обов'язкове інформування в рамках політичного контролю щодо будь-яких пропозицій та законопроектів, що розглядаються інститутами ЄС; розширена міжпарламентська співпраця в рамках різних конференцій та спільних груп; право вето на деякі процедури Європейської комісії та Ради ЄС; участь в процедурі перегляду засновницьких договорів; контроль за діяльністю національних урядів в рамках Європейської Ради та Ради ЄС шляхом здійснення парламентського контролю та інші.

У висновках дослідження проаналізовані перспективи подальшого залучення національних парламентів держав-членів до механізму багаторівневого управління справами Європейського Союзу та контролю за здійсненням компетенції його інститутів.

Ключові слова: Європейський Союз, компетенція ЄС, принцип субсидіарності, Лісабонський договір, національні парламенти держав-членів, механізм раннього попередження, міжпарламентська співпраця.

Sarakutsa Maria Oleksandrivna PhD in Law, Associate Professor, Odessa I. I. Mechnikov National University, The Department of Constitutional Law and Justice, Frantsuzskiy Boul., 24/26, Odessa, 65058, tel.: (095) 279-55-71, <https://orcid.org/0000-0001-6087-9692>

COMPETENCE OF THE EUROPEAN UNION AND CONTROL OF NATIONAL PARLIAMENTS OVER ITS IMPLEMENTATION

Abstract. The article examines the concept and essence of the competence of the European Union, the principles of conferral, subsidiarity and proportionality that govern its implementation. It is noted that in order to prevent the deficit of democracy in the EU, it was decided to increase the involvement of national parliaments of member states in the decision-making process of the European Union institutions.

The normative base regulating the participation of national parliaments of member states in the control over the implementation of EU competences is analyzed, the "early warning mechanism" is considered as the most effective means of control by national parliaments over the principle of subsidiarity by EU institutions, the main procedures of this control ("yellow and red cards") and its possible consequences were considered. The advantages and disadvantages of this mechanism are emphasized.

In addition, the article highlights other forms of influence of national parliaments of the member states on the activities of EU institutions, such as mandatory information in the framework of political control over any proposals and draft laws considered by EU institutions; enhanced inter-parliamentary cooperation in various conferences and joint groups formats; the right to veto certain procedures of the European Commission and the Council of the EU; participation in the procedure of revision of founding agreements; overseeing the activities of national governments within the European Council and the Council of the EU through parliamentary control, etc.

Prospects for further involvement of national parliaments of member states in the mechanism of multilevel governance of European Union and control over the exercise of its institutions competence are explored in the conclusions of the article.

Keywords: European Union, competence of the EU, Principle of Subsidiarity, Lisbon Treaty, national parliaments of member states, Early Warning Mechanism, interparliamentary cooperation.

Постановка проблеми. Питання набуття та реалізації компетенції Євросоюзу регулюються трьома основними функціональними принципами ЄС: принципом наділення компетенцією, принципом субсидіарності та принципом пропорційності, а розмежування компетенції ЄС і держав-членів відбувається в залежності від того, до якого виду вона відноситься.

Добровільно обмежуючи свої суверенні права шляхом передачі їх на наднаціональний рівень, держави-члени, в той же час, створили певний

механізм контролю за діяльністю інститутів Євросоюзу з метою недопущення зловживань ними своєю компетенцією. Посилення позицій наднаціональних інституцій в особі Європейської Ради и Єврокомісії призвело до намагання з боку держав-членів залучити до системи управління Євросоюзом національні парламенти, які є втіленням представницької демократії.

Завдяки новелам Лісабонського договору позиції національних парламентів були розширені за рахунок нового апарату взаємодії з інституціями ЄС. У їх функції входить здійснення демократичного контролю, тобто перевірка діяльності інститутів ЄС щодо здійснення їх діяльності виключно в рамках наданої компетенції відповідно до принципу субсидіарності.

Для того, щоб зрозуміти, в чому полягає реальне становище національних парламентів в системі багаторівневого управління ЄС та перспективи внутрішньодержавного контролю за реалізацією компетенції інтеграційного об'єднання, необхідно проаналізувати нормативну базу повноважень національних парламентів та різні форми їх взаємодії з інститутами Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості реалізації компетенції ЄС та деякі проблеми участі національних парламентів держав-членів у справах Європейського Союзу висвітлюються такими вітчизняними та зарубіжними вченими як А.Думитру, Т.Васил'єва, А. Матеи, В.Муравйов, М.Перковски, О. Розенберг, Дж. Фархан, Н.Шеленкова та ін. В той же час на сьогодні бракує досліджень сучасного становища національних парламентів в системі управління ЄС, що зумовлює актуальність досліджуваної у даній статті теми.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз сутності компетенції Європейського Союзу та засобів контролю національних парламентів держав-членів за її реалізацією.

Виклад основного матеріалу. Компетенція Європейського Союзу представляє собою сукупність прав і повноважень, які він здійснює для ефективного функціонування. На думку С.Ю.Кашкіна вона складається з двох елементів: «предмети ведення - сфери суспільного життя, щодо яких ЄС може вживати заходів, в тому числі видавати правові акти. Дослідження значення предметів ведення (предметної компетенції) дає можливість краще усвідомити предмет регулювання права ЄС, бо він, як правило, не може виходити за рамки тих областей, які підвідомчі ЄС; повноваження - права і обов'язки ЄС в підвідомчих йому сферах суспільного життя». [1, 51]

За своєю природою компетенція Європейського Союзу характеризується деякими особливостями: по-перше, вона має державно-подібний характер, оскільки включає широкий спектр владних прерогатив, таких як видання законодавчих, адміністративних і юрисдикційних актів та прийняття рішень, обов'язкових для виконання як для держав-членів, так і для їх громадян. В той

же час його компетенція має інше джерело виникнення: Європейський Союз отримує її не безпосередньо від європейського народу, а від держав-членів за рахунок добровільної передачі ними частини своїх суверенних прав, що надає їй похідний або делегований характер.

Порядок та об'єм компетенції ЄС визначається спеціальними принципами, які є істотними складовими європейського права. Основами здійснення повноважень ЄС виступають принцип наділення компетенцією (направлений на закріплення меж компетенції ЄС), принципи субсидіарності та пропорційності (направлені на регулювання умов здійснення компетенції).

Ч. 2 ст. 5 Договору про Європейський Союз (ДЄС) закріплює: «Відповідно до принципу наділення компетенцією Союз діє лише в межах компетенції, яку надали йому в Договорах держави-члени для досягнення цілей, встановлених цими Договорами. Будь-яка компетенція, що не надана Союзу в Договорах, належить державам-членам». [2]

Аналізуючи сутність цього принципу, її можна звести до чотирьох складових:

«- компетенція ЄС існує у випадках та в обсязі, встановлених установчими договорами;

- компетенція ЄС має функціональний характер;
- ЄС не має права виходити межі своєї компетенції;
- ЄС не може самостійно змінювати існуючу чи створювати нову компетенцію». [3, 84]

Об'єм повноважень ЄС залежить від категорії його компетенції в тій чи іншій сфері діяльності. Відповідно до цього, засновницькі договори виділяють виключну компетенцію, яка надає Союзу монопольне право здійснювати законодавчу діяльність та приймати зобов'язуючі правові акти; сумісну (змішану, спільну) компетенцію, яка надає можливість і Союзу і державам-членам приймати юридично обов'язкові акти в певній сфері; допоміжну компетенцію, яка дає Євросоюзу можливість здійснювати діяльність, спрямовану на підтримку, координацію або доповнення діяльності держав-членів, не підміняючи при цьому їх компетенцію в даних сферах.

Принципи субсидіарності та пропорційності є відображенням політичної концепції, яка визначає правові рамки для реалізації компетенції Союзу. Відповідно до принципу субсидіарності Європейський Союз не має права втручатися в ті питання, які держави-члени можуть належним чином вирішити на центральному, регіональному чи місцевому рівнях. Дія принципу субсидіарності не розповсюджується на сфери виключної компетенції ЄС, де він володіє монопольним правом прийняття рішень. Важливість цього принципу для права ЄС знайшла своє відображення у тому, що він був закріплений не тільки у засновницьких договорах, але й спеціальними актами та протоколами до них.

Принцип пропорційності має багато спільного з принципом субсидіарності та зазначає, що зміст та форма дій Союзу не мають виходити за рамки того, що є необхідним для досягнення цілей Союзу (п.4 ст. 5 ДЄС).

Вищезазначені принципи загалом являють собою базис функціонування всієї правової системи ЄС, є важливими як на стадії правотворчості, так і застосування права. Вони безперечно є певним інструментарієм, що забезпечує розподіл повноважень між владними структурами ЄС та державами-членами, додатковим аргументом проти подальшого розширення компетенції інститутів Союзу у сферах спільного ведення.

Незважаючи на це, Європейський Союз протягом років піддавався критиці за дефіцит демократії та намагання розширити свою компетенцію за рахунок дорозумілих повноважень. Термін «дефіцит демократії» застосовується досить широко і, окрім асиметрії відносин між Європейським парламентом і Радою ЄС, він також стосується надто обмеженої ролі національних парламентів у Європейському Союзі.

Саме тому питання забезпечення контролю за реалізацією повноважень Євросоюзу було вирішено шляхом надання національним парламентам держав-членів права здійснення перевірки діяльності інститутів Євросоюзу на відповідність принципу субсидіарності.

Починаючи з 90-х років ХХ ст. залучення національних парламентів до справ Євросоюзу поступово збільшувалося. Після прийняття Договору про реформу 2007 р. (Лісабонського договору) повноваження національних парламентів було закріплено в декількох статтях ДЄС:

- ст. 5, яка зазначає, що національні парламенти слідкують за дотриманням принципу субсидіарності згідно з процедурою, що передбачена Протоколом № 2 «Про застосування принципів субсидіарності та пропорційності» [4];
- ст. 12 ДЄС закріплює їх право активно сприяти належному функціонуванню ЄС і перераховує всі передбачені для цього компетенції;
- ст. 10 ДЄС констатує «демократичну відповідальність урядів перед їх національними парламентами» [2].

Крім того, деталізація повноважень національних парламентів була закріплена двома спеціальними Протоколами, а саме Протоколом №1 «Про роль національних парламентів у Європейському Союзі» [5] та зазначеним вище Протоколом № 2 «Про застосування принципів субсидіарності та пропорційності». [4]

Завдяки цим змінам, форми участі національних парламентів в діяльності Європейського Союзу значно поширилися. Вони отримали право висловлювати свою думку щодо будь-яких законопроектів, що визначає обов'язок усіх політичних інститутів інформувати їх про це безпосередньо: Європейська Комісія передає національним парламентам свої консультаційні документи, законопроекти, що вона розробляє та надає Європарламенту та Раді ЄС, та спеціальний звіт щодо застосування принципу субсидіарності. У свою чергу, Європейський парламент та Рада ЄС надають національним парламентам законопроекти, в які вони вносять зміни, порядок денний та протоколи засідань, а також позиції Ради ЄС та резолюції Європарламенту. Парламенти

також отримують для ознайомлення ініціативи Європейської Ради, рекомендації Європейського Центрального банку (ЄЦБ) та щорічні доповіді Рахункової палати.

Окрім доступу до законопроектів та актів, що приймаються інститутами ЄС, національні парламенти отримали більш дієвий інструмент контролю за реалізацією компетенції Євросоюзу, який отримав назву «механізм раннього попередження» та полягає у перевірці будь-якого проекту нормативного акту на відповідність його принципу субсидіарності *ex-ante*. Механізм раннього попередження – це не просто вільний обмін думками між національними парламентами та Брюсселем, а юридично оформлена структура комунікацій із правами, обов'язками та критеріями прийнятності.

Як було зазначено вище, Комісія зобов'язана відправити усі законопроекти в національні парламенти одночасно з законодавчими інститутами Союзу. Ст.5 Протоколу № 2 надає право будь-якому парламенту держави-члена протягом восьми тижнів з моменту направлення законопроекту на розгляд заявити мотивований висновок будь-якому з політичних інститутів Європейського Союзу (Європейській комісії, Європейському парламенту чи Раді ЄС), якщо вважатиме, що проект не відповідає принципу субсидіарності.

У випадку, якщо одна третина голосів, які мають у сумі парламенти держав-членів (кожен парламент володіє двома голосами, якщо парламент бікамеральний – кожна палата має свій голос, які можуть не співпадати), подана проти схвалення проекту у зв'язку з неналежним врахуванням принципу субсидіарності, проект, що вноситься, в обов'язковому порядку повинен бути ще раз переглянутий («жовта картка»). Повноваження парламентів є ще більш впливовими у випадку, коли законопроект внесено на основі ст. 76 ДФЄС щодо Простору свободи, безпеки та правосуддя - для висновку проти прийняття законодавчого акту необхідна лише чверть їх голосів.

Європейська комісія повинна надати детальну заяву щодо запропонованого законодавства, відому як «список субсидіарності». Заява має містити якісні та кількісні показники для обґрунтування висновку про те, що цілі можна краще досягти на рівні Союзу. В результаті Комісія може переглянути свій проект і прийняти рішення про внесення поправок, його відкликання або залишити законопроект без змін.

Якщо проект приймається в рамках «звичайної законодавчої процедури» та ініціювала його розгляд Комісія, то висновок щодо невідповідності принципу субсидіарності вважається прийнятим, якщо за нього проголосували парламенти простою більшістю голосів (так звана «помаранчева картка»). У такому випадку проект підлягає повторній експертизі Комісією, яка наділена правом прийняти рішення щодо залишення проекту без змін, урахувати рекомендації парламентів і змінити первісний варіант або відкликати його. Висновок парламентів щодо невідповідності проекту принципу та вмотивований висновок Комісії щодо залишення проекту без змін

направляється Європейському парламенту та Раді ЄС, які до моменту закінчення першого читання самостійно перевіряють відповідність проекту принципу субсидіарності, враховуючи при цьому висновки парламентів та Комісії.

Рішення щодо виявлення порушення принципу приймається у разі його підтримання більшістю голосів членів Ради ЄС та Європейського парламенту. Як наслідок, подальший розгляд проекту не проводиться. [6, 203] Так само вирішується доля ініціатив, що надходять від Європарламенту, ЄЦБ та Європейського інвестиційного банку.

Таким чином, хоча національні парламенти не мають повноважень ефективно накласти вето на пропозицію, такі повноваження покладаються на законодавця ЄС. Можна стверджувати, що жовті та помаранчеві картки є відносно рідкісними випадками, свого роду «тривожним дзвінком», який спрацьовує лише тоді, коли опозиція пропозиції досягає такого високого порогу, що нормальний законодавчий процес має бути порушений.

Недоліком «механізму раннього попередження» є те, що національні парламенти не можуть запропонувати власні поправки до правового акта, а їхні висновки не тягнуть за собою зобов'язання щодо автоматичного скасування чи зміни акта з боку інститутів ЄС. Проте, навіть якщо Рада ЄС та Європейський парламент не підтримують позицію національних парламентів, останні можуть відповідно до ст.8 Протоколу № 2 звернутися до Суду Європейського Союзу з позовом про невідповідність акту, прийнятого інститутами ЄС, принципу субсидіарності. Таким чином, юрисдикційний контроль здійснюється *a posteriori*.

Цікавим видається той факт, що відповідно до аналізу, проведеному Європейською Комісією у 2019 році, в останні декілька років загальна кількість аргументованих висновків, отриманих нею, значно скоротилася. Це відбувалося на тлі більш-менш стабільної кількості законодавчих пропозицій, представлених Комісією. Крім того, отримані аргументовані висновки охоплювали різні сфери політики, і жодна пропозиція не викликала більше ніж чотири аргументовані думки національних парламентів. [7, 27]

Це може бути наслідком діяльності національних парламентів в попередні роки, що призвело до більш детальної попередньої перевірки Єврокомісією законопроектів на відповідність принципу субсидіарності та оцінки існуючих політичних рамок перед поданням своїх пропозицій до законодавчих інститутів ЄС. Таким чином, можна стверджувати, що національні законодавчі органи держав-членів за допомогою механізму раннього попередження здійснюють реальний, хоча й опосередкований, вплив на нормотворчість інститутів Європейського Союзу.

Прихильники цієї інкорпорації підкреслюють її внесок у посилення демократичного контролю в ЄС, його цінність з точки зору легітимності ЄС. Їх погляд на механізм раннього попередження полягає у тому, що це зробить

національні парламенти «віртуальною третьою палатою» в системі представницької демократії ЄС поряд з Радою та Європейським парламентом, виконуючи функції палати на рівні ЄС. [8]

Проте застосування механізму раннього попередження є не єдиним інструментом національних парламентів для контролю за компетенцією Європейського Союзу. Так, відповідно до Лісабонського договору, вони мають право вето щодо рішень Комісії щодо деяких аспектів сімейного права з транскордонними наслідками, які можуть стати предметом законодавчих актів шляхом звичайної, а не спеціальної законодавчої процедури.

На думку Т.А. Васильєвої «в установчих актах були передбачені різноманітні форми участі національних парламентів в обговоренні питань, пов'язаних з функціонуванням Європейського Союзу. Наразі представники національних парламентів входять до складу Конвенту, який розглядає пропозиції щодо внесення змін до установчих документів у рамках звичайної процедури перегляду (ст. 12, ст. 48 Договору про Європейський Союз). Парламенти держав-членів можуть заблокувати застосування спрощеної процедури перегляду установчих актів, яка надає Раді право прийняти рішення про використання кваліфікованої більшості замість принципу одностайності, звичайної законодавчої процедури замість спеціальної. У цьому випадку достатньо заперечень парламенту однієї з держав-членів». [9, 72]

Національні парламенти також можуть здійснювати опосередкований вплив на європейське управління шляхом парламентського контролю дій національних урядів у рамках Європейської ради та Ради ЄС. Нагадаємо, що Європейська Рада складається з голів держав або керівників уряду держав-членів в залежності від форми правління у країні. Членами Ради ЄС є представники урядів держав-членів з різних питань. Тому через традиційні форми парламентського контролю (депутатські запити, інтерпеляції та вотум недовіри) національні парламенти можуть здійснювати певний вплив на діяльність вищезазначених осіб.

До цього також можна додати такі традиційні форми співробітництва національних парламентів з інститутами ЄС як:

- міжпарламентська співпраця з Європейським парламентом в рамках Конференції парламентських комітетів по європейським справам (COSAC);
- Конференція з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки;
- Конференція з питань економічного та фінансового управління;
- Спільна група з парламентського контролю щодо Європолу.

За винятком Спільної групи, яка має більш розширені права на інформацію та делегує спостерігача до ради Європолу, повноваження цих конференцій обмежені моніторингом та обговоренням.

Таким чином, можна стверджувати, що за останні роки міжпарламентське співробітництво набуло інституціоналізації, але поки обмежується консультативними повноваженнями. Проте навіть ця сфера має певний потенціал для посилення ролі національних парламентів у Європейському Союзі. Це, на думку іноземних науковців, може відбуватися, зокрема, через:

«-Забезпечення поширення передового досвіду, тобто міжпарламентського обміну інформацією;

- Постійну координацію та діалог з питань ЄС, забезпечення гармонізації діяльності національних парламентів на рівні Європейського Союзу;

- Модернізацію методології міжпарламентської комунікації. Сучасні технології пропонують широкий спектр можливостей для прискорення обміну інформацією та поглядами, узгодження позицій, представлення думок та аналізу». [10, 138]

Висновки. Лісабонський договір змінив категорії компетенції ЄС, зміцнивши роль принципів субсидіарності та пропорційності як керівних принципів здійснення повноважень ЄС. На сьогодні національні парламенти держав-членів отримали певні інструменти для реального внутрішньо-державного контролю за реалізацією компетенції інститутів Євросоюзу: обов'язкове інформування усіма політичними інститутами ЄС щодо законопроектів та інших актів, що приймаються інститутами ЄС, право контролювати дотримання принципу субсидіарності за допомогою механізму раннього попередження, право вето на деякі процедури Єврокомісії та Ради ЄС, участь в процедурі перегляду засновницьких договорів, розширена міжпарламентська співпраця. Національні парламенти також володіють можливістю опосередкованого впливу на членів Ради ЄС та Європейської Ради шляхом здійснення парламентського контролю.

Не усі зазначені форми співробітництва є однаково успішними, в деяких з них повноваження національних парламентів є обмеженими: вони не можуть надати Європейській комісії жовту картку, якщо вважають, що її пропозиція суперечить принципу пропорційності або коли вони не згодні з самою суттю законопроекту. Навіть при контролі принципу субсидіарності в рамках механізму раннього попередження національні парламенти позбавлені можливості надати свої пропозиції щодо зміни певного законопроекту. До того ж не всі парламенти є однаково активними у своїй діяльності щодо європейських справ. Проте останні тенденції свідчать про поступове посилення їх позицій у системі управління ЄС. Так, Європейська комісія закликала Європейський парламент та Раду ЄС створити базу даних, щоб допомогти національним законодавцям відстежувати законодавчий процес з метою забезпечення більшої прозорості законодавчого процесу ЄС.

Загалом, парламентський контроль за справами ЄС може сприяти чесній дискусії щодо розподілу компетенції між ЄС та його державами-членами.

Національні парламенти можуть допомогти інституціям ЄС удосконалити існуюче законодавство у напрямку більшої орієнтації на проблеми громадян.

Таким чином, підсумовуючи, можна припустити, що подальше посилення ролі національних парламентів буде сприяти демократичному характеру європейського федералізму за допомогою участі держав-членів не лише на урядовому, а й на парламентському рівні.

Література:

1. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями/ отв. ред. С.Ю. Кашкин. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФА-М, 2017. 650 с.
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу: Міжнародний документ від 07.02.1992, 25.03.1957. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#
3. Шеленкова Н. Б. Современные правовые проблемы европейской интеграции: диссертация... доктора юридических наук: 12.00.10 М., 2005. 509 с.
4. Protocol (No 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. Blackstone's EU Treaties and legislation/ N.Foster (ed.). Oxford: Oxford University Press, 2014. pp.125-128.
5. Протокол про роль національних парламентів у Європейському Союзі: Міжнародний документ від 2 жовтня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_621#Text
6. Саракуца М.О., Ячменська М.М. Роль національних парламентів держав-членів Європейського Союзу у дотриманні принципу субсидіарності в діяльності інститутів ЄС. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія «Правознавство»*. 2018. Том 23. Випуск 1(32). С.199-207.
7. European Commission. 2019. *Annual Report 2018 on the Application of the Principles of Subsidiarity and Proportionality and on Relations with National Parliaments*. COM (2019) 333 final. Brussels: European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/annual-report-subsidiarity-proportionality-and-relations-with-national-parliaments-annex_en_0.pdf
8. Matei A., Dumitru A. The Subsidiarity Principle and National Parliaments Role: From Formal Need to Real Use of Powers. *Administrative Sciences* 2020. № 10. URL: <http://www.mdpi.com/journal/admsci>
9. Васильева Т.А. Влияние европейской интеграции на деятельность парламентов государств-членов ЕС. *Труды Института государства и права Российской академии наук*. 2014. № 6. С. 61-81.
10. Perkowski M., Farhan J. A. Strengthening the role of national parliaments in the European Union – what for and how? *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 2019. 59 (72) P.123-142.

References:

1. Kashkyn S.Iu (Ed.). (2017). *Evropeiskyi Soiuz: osnovopolahaiushchye akty v redaktsyy Lyssabonskoho dohovora s kommentaryamy* [European Union: fundamental acts amended by the Treaty of Lisbon with commentaries]. 2-e yzd., pererab. y dop. M.: YNFA-M [in Russian]
2. Mizhnarodnyi document: Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeiskyi Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu vid 07.02.1992, 25.03.1957. [International document: Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, dated February 7, 1992 March 25, 1957] (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06# [in Ukrainian]

3. Shelenkova N. B. (2005) *Sovremennye pravovye problemy evropeiskoi yntehratsyy. [Modern legal problems of European integration]* M. [in Russian]
4. Protocol (No 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. Blackstone's EU Treaties and legislation/ N.Foster (ed.). Oxford: Oxford University Press, 2014. pp.125-128.
5. Mizhnarodnyi document: Protokol pro rol natsionalnykh parlamentiv u Yevropeiskomu Soiuzi vid 2 zhovtnya 1997 roku [International document: Protocol on the role of national parliaments in the European Union, dated October 2, 1997] (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_621#Text [in Ukrainian]
6. Sarakutsa M. O., Yachmenska M. M. (2018) Rol natsionalnykh parlamentiv derzhavchleniv Yevropeiskoho Soiuzu u dotrymanni pryntsypu subsidyarnosti v diialnosti instytutiv ES [The role of national parliaments of the Member States of the European Union in the observance of the principle of subsidiarity in the activities of EU institutions] *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Seriya «Pravoznavstvo»- Bulletin of Odessa I.I. Mechnikov National University. Jurisprudence series*. Vol. 23. Vypusk 1(32). (pp. 199-207). [in Ukrainian]
7. European Commission. 2019. *Annual Report 2018 on the Application of the Principles of Subsidiarity and Proportionality and on Relations with National Parliaments*. COM (2019) 333 final. Brussels: European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/annual-report-subsidiarity-proportionality-and-relations-with-national-parliaments-annex_en_0.pdf
8. Matei A., Dumitru A. The Subsidiarity Principle and National Parliaments Role: From Formal Need to Real Use of Powers. *Administrative Sciences* 2020. № 10. URL: <http://www.mdpi.com/journal/admsci>
9. Vasyleva T.A. (2014) Vlyianye evropeiskoi yntehratsyy na deiatelnost parlamentov hosudarstv-chlenov ES. [The influence of European integration on the activities of the parliaments of the EU member states.] *Trudy Ynstytuta hosudarstva y prava Rossyiskoi akademyy nauk - Works of the Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences*. № 6. pp. 61-81. [in Russian]
10. Perkowski M., Farhan J. A. Strengthening the role of national parliaments in the European Union – what for and how? *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 2019. 59 (72) P.123-142.